

PRAWO KONSTYTUCYJNE

Autor: BOGUSŁAW BANASZAK

Przedmowa

Wykaz skrótów

Wykaz literatury

Rozdział I. Podstawowe wiadomości o prawie konstytucyjnym i ustroju państwowym

§ 1. Przedmiot i pojęcie prawa konstytucyjnego

I. Przedmiot regulacji normatywnej

II. Pojęcie prawa konstytucyjnego

III. Prawo konstytucyjne w systemie prawa

§ 2. Nauka prawa konstytucyjnego

I. Przedmiot i zadania nauki prawa konstytucyjnego

II. Nauka prawa konstytucyjnego a inne dyscypliny nauk prawnych

III. Metody badań

1. Metoda prawno-dogmatyczna

2. Metoda prawno-porównawcza

§ 3. Ustrój państwowy

I. Pojęcie ustroju państwowego

1. Ustrój polityczny

2. Ustrój społeczno-gospodarczy

II. Forma państwa

III. Instytucje ustrojowe

IV. Zasady ustroju

§ 4. Transformacja ustrojowa w Polsce

I. Istota transformacji ustrojowej

II. Fazy procesu transformacji ustrojowej

1. Reforma dotychczasowego ustroju

2. Okres przejściowy

3. Okres stanowiący przygotowanie do uchwalenia nowej Konstytucji

3.1. Ustawa konstytucyjna o trybie przygotowania i uchwalenia nowej Konstytucji

3.2. Mała Konstytucja

3.3. Trudności z uchwaleniem nowej Konstytucji

4. Uchwalenie nowej Konstytucji

Rozdział II. Konstytucja i inne źródła prawa konstytucyjnego

§ 5. Pojęcie źródeł prawa konstytucyjnego

§ 6. Konstytucja

I. Pojęcie konstytucji

II. Geneza konstytucji pisanej i jej rozwój

1. Uwagi ogólne

2. Uniwersalne czynniki warunkujące powstanie konstytucji

2.1. Szkoła prawa natury

2.2. Koncepcja umowy społecznej

2.3. Teoria podziału władzy

2.4. Koncepcja suwerenności ludu

- 2.5. Racjonalizm
- 2.6. Liberalizm i egalitaryzm
- 3. Czynniki warunkujące rozwój konstytucji
 - 3.1. Wojny napoleońskie
 - 3.2. Rozwój kapitalizmu
 - 3.3. Wiosna Ludów
 - 3.4. Pozytywizm prawniczy
 - 3.5. Wzorce krajów demokratycznych
 - 3.6. Wpływ standardów prawa międzynarodowego
- III. Cechy szczególne konstytucji
 - 1. Najwyższa moc prawna
 - 1.1. Nadrzędna pozycja konstytucji w systemie źródeł prawa
 - 1.2. Uchwalanie konstytucji
 - 1.3. Zmiana konstytucji
 - 1.3.1. Pojęcie zmiany konstytucji
 - 1.3.2. Zmiana całkowita
 - 1.3.3. Zmiana częściowa (nowelizacja)
 - 1.3.4. Tryb zmiany
 - 1.3.5. Metody techniczno-legislacyjne
 - 1.4. Zasada stabilności konstytucji a zmiany konstytucji
 - 1.5. Szczególna nazwa konstytucji
 - 2. Treść konstytucji
 - 3. Forma i systematyka konstytucji
- IV. Funkcje konstytucji
 - 1. Funkcja prawna
 - 2. Funkcja stabilizacyjna (petryfikująca)
 - 3. Funkcja programowa (dynamiczna)
 - 4. Funkcja integracyjna
 - 5. Funkcja organizatorska
 - 6. Funkcja wychowawcza
- V. Normy konstytucyjne
 - 1. Norma konstytucyjna a przepis (postanowienie) konstytucji
 - 2. Niepisane normy konstytucyjne
 - 3. Klasyfikacja norm konstytucyjnych
 - 3.1. Normy materialne
 - 3.2. Normy proceduralne
 - 3.3. Normy organizacyjne
 - 4. Hierarchia norm konstytucyjnych
- VI. Wykładnia konstytucji
- VII. Stosowanie konstytucji
 - 1. Pojęcie stosowania konstytucji
 - 2. Bezpośrednie (samoistne) stosowanie konstytucji
 - 3. Precedens i zwyczaj konstytucyjny
- § 7. Gwarancje zgodności prawa z konstytucją (gwarancje konstytucji)
 - I. Pojęcie gwarancji zgodności prawa z konstytucją
 - II. Podstawowe systemy kontroli konstytucyjności prawa
 - 1. System pozaparlamentarny
 - 1.1. System kontroli sprawowanej przez głowę państwa
 - 1.2. System jurysdykcyjny
 - 1.2.1. System kontroli sprawowanej przez sądy powszechne

- 1.2.2. System kontroli sprawowanej przez sądy konstytucyjne
2. System parlamentarny
 - 2.1. System kontroli sprawowanej przez parlament in pleno
 - 2.2. System kontroli sprawowanej przez specjalne organy wewnątrzparlamentarne
- III. Trybunał Konstytucyjny
 1. Pozycja ustrojowa i zasady funkcjonowania
 2. Skład i struktura
 - 2.1. Zgromadzenie Ogólne
 - 2.2. Prezes Trybunału
 3. Kompetencje TK i postępowanie przed nim
 - 3.1. Orzekanie w przedmiocie konstytucyjności i legalności norm prawnych
 - 3.2. Orzekanie w sprawach skarg konstytucyjnych
 - 3.3. Rozpatrywanie sporów kompetencyjnych pomiędzy centralnymi konstytucyjnymi organami państwa
 - 3.4. Orzekanie o zgodności z Konstytucją celów i działalności partii politycznych
 - 3.5. Sygnalizowanie luk i uchybień w prawie
 - 3.6. Rozstrzyganie w sprawie stwierdzenia przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta RP
- § 8. Ustawa o zmianie Konstytucji
- § 9. Akty prawa międzynarodowego jako źródła prawa konstytucyjnego
 - I. Stosunek prawa międzynarodowego do prawa krajowego
 - II. Umowa międzynarodowa jako źródło prawa w RP
 - III. Międzynarodowe prawo zwyczajowe i ogólne zasady prawa międzynarodowego jako źródło prawa w RP
- § 10. Akty prawa UE
 - I. Charakter prawa UE
 - II. Rola prawa unijnego w systemie prawnym państw członkowskich
 - III. Konstytucja RP a prawo unijne
 - IV. Implementacja prawa UE
- § 11. Ustawa
 - I. Pojęcie i cechy ustawy
 1. Najwyższa po Konstytucji moc prawna
 2. Uchwalanie przez parlament (zasada wyłączności ustawodawczej parlamentu)
 3. Specjalna procedura uchwalania
 4. Charakter ogólny
 - II. Procedura ustawodawcza
 1. Stadia procesu ustawodawczego w państwach demokratycznych
 - 1.1. Inicjatywa ustawodawcza
 - 1.2. Postępowanie w parlamencie
 - 1.3. Podpisanie lub promulgacja ustawy
 - 1.4. Ogłoszenie ustawy
 2. Proces ustawodawczy w Polsce
 - 2.1. Inicjatywa ustawodawcza
 - 2.2. Postępowanie w Sejmie
 - 2.3. Postępowanie w Senacie
 - 2.4. Rozpatrywanie przez Sejm stanowiska Senatu
 - 2.5. Promulgacja - podpisanie ustawy przez Prezydenta RP
 - 2.6. Ponowne rozpatrywanie przez Sejm ustawy, której podpisania odmówił Prezydent i usuwanie niezgodności ustawy z Konstytucją

2.7. Ogłoszenie ustawy

§ 12. Rozporządzenie

§ 13. Akty prawa miejscowego

I. Akty organów samorządu terytorialnego

II. Akty wojewody i organów administracji niezespólonej

§ 14. Akty o charakterze wewnętrznym

§ 15. Inne źródła prawa konstytucyjnego

I. Prawo naturalne

1. Stanowisko głoszące nadrzędność prawa naturalnego nad konstytucją

2. Stanowisko odrzucające nadrzędność prawa naturalnego nad konstytucją

II. Prawo zwyczajowe

Rozdział III. Demokratyczne państwo prawne

§ 16. Geneza państwa prawnego

§ 17. Pojęcie demokratycznego państwa prawnego

Rozdział IV. Konstytucyjne zasady ustroju społeczno-gospodarczego

§ 18. Charakter ustroju społeczno-gospodarczego

§ 19. Prawa socjalne

§ 20. Zasada społecznej gospodarki rynkowej

§ 21. Elementy systemu społecznej gospodarki rynkowej

I. Wolność gospodarcza

1. Pojęcie wolności działalności gospodarczej w obecnej Konstytucji

2. Ograniczenie swobody działalności gospodarczej

3. Ograniczenie prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne

II. Własność

1. Pojęcie własności w obecnej Konstytucji

2. Własność jako zasada ustroju społeczno-gospodarczego

3. Własność jako prawo podmiotowe

4. Solidarność i współpraca partnerów

§ 22. Konstytucyjne znaczenie zasady społecznej gospodarki rynkowej

§ 23. Finanse publiczne

Rozdział V. Zasada zwierzchnictwa narodu

§ 24. Pojęcie władzy suwerennej

1. Teorie patrymonialne

2. Teorie suwerenności ludu

3. Teorie suwerenności narodu

4. Teorie suwerenności państwa

5. Teoria suwerenności prawa

6. Teorie suwerenności organu państwowego

7. Teoria marksistowska

§ 25. Konstytucyjna zasada suwerenności narodu

§ 26. Demokracja

I. Demokracja

1. Pojęcie demokracji

2. Rodzaje demokracji

II. Demokratyczne sposoby podejmowania decyzji

1. Głosowanie

- 1.1. Jednomyślność
- 1.2. Większość
 - 1.2.1. Większość względna
 - 1.2.2. Większość bezwzględna (absolutna)
 - 1.2.3. Większość kwalifikowana
- 2. Losowanie
- III. Wolność prasy i środków społecznego przekazu przesłanką demokracji
- IV. Wolna gra sił politycznych przesłanką demokracji
 - 1. Pluralizm polityczny
 - 2. Opozycja
- § 27. Partie polityczne i grupy interesów
 - I. Pojęcie partii politycznej i systemu partyjnego
 - 1. Geneza partii politycznych
 - 2. Pojęcie partii politycznej
 - 3. Pojęcie systemu partyjnego
 - 3.1. System monopartyjny
 - 3.2. System partii hegemonicznej
 - 3.3. System partii dominującej
 - 3.4. System dwupartyjny
 - 3.5. System wielopartyjny
 - II. Prawna regulacja partii politycznych
 - III. Grupy interesów (lobbies)
- § 28. Demokracja bezpośrednia i jej instytucje
 - I. Pojęcia podstawowe
 - 1. Pojęcie i geneza demokracji bezpośredniej
 - 2. Referendum i jego rodzaje
 - 3. Plebiscyt
 - 4. Weto ludowe
 - 5. Inicjatywa ludowa
 - 6. Konsultacja ludowa
 - 7. Zgromadzenie ludowe
 - II. Instytucje demokracji bezpośredniej w Polsce
 - 1. Zasada ogólna
 - 2. Obywatelska inicjatywa ustawodawcza
 - 3. Referendum ogólnokrajowe
 - 3.1. Referendum w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa
 - 3.2. Referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej
 - 3.3. Referendum konstytucyjne
 - 4. Referendum lokalne
- § 29. Demokracja przedstawicielska
 - I. Pojęcie reprezentacji
 - II. Prawo wyborcze
 - 1. Wybory i prawo wyborcze
 - 1.1. Funkcje wyborów
 - 1.2. Rodzaje wyborów
 - 1.3. Pojęcie prawa wyborczego
 - 1.4. Źródła prawa wyborczego
 - 1.5. Instrumentalizacja prawa wyborczego
 - 2. Zasady prawa wyborczego
 - 2.1. Zasada powszechności

- 2.1.1. Czynne prawo wyborcze
- 2.1.2. Bierne prawo wyborcze
- 2.2. Zasada równości
- 2.3. Zasada bezpośredniości
- 2.4. Zasada tajności
- 2.5. Zasada proporcjonalności
- 2.6. Zasada wolnych wyborów
- 3. Pojęcie i rodzaje systemów wyborczych
 - 3.1. Pojęcie systemu wyborczego
 - 3.2. Rodzaje systemów wyborczych
- 4. Organizacja wyborów
 - 4.1. Zarządzenie i termin wyborów
 - 4.2. Podział na okręgi i obwody wyborcze
 - 4.3. Organy przeprowadzające wybory
 - 4.4. Spisy wyborców
 - 4.5. Zgłoszenie kandydatów/list
 - 4.6. Rejestracja kandydatów/list
 - 4.7. Głosowanie
- 5. Ustalanie wyników wyborów
 - 5.1. Ustalanie wyników głosowania
 - 5.2. Ustalanie wyników wyborów
 - 5.2.1. Wybory do Sejmu
 - 5.2.2. Wybory do Senatu
 - 5.2.3. Wybory do Parlamentu Europejskiego
 - 5.2.4. Wybory Prezydenta
 - 5.2.5. Wybory samorządowe
- 6. Weryfikacja wyborów
- 7. Uzupełnianie składu organów przedstawicielskich podczas kadencji
- 8. Obsadzanie mandatów bez głosowania
- 9. Status przedstawiciela
 - 9.1. Mandat przedstawicielski
 - 9.2. Immunitet parlamentarny
 - 9.3. Zasada niepołączalności mandatu (incompatibilitas)
 - 9.4. Prawa przedstawiciela.
 - 9.5. Obowiązki przedstawiciela

Rozdział VI. Gwarancje praw i wolności oraz status prawny jednostki

§ 30. Obywatelstwo

I. Pojęcie obywatelstwa

1. Przynależność państwowa

2. Obywatelstwo

II. Prawna regulacja obywatelstwa

III. Obywatelstwo polskie

1. Podstawowe zasady ustawodawstwa o obywatelstwie polskim

2. Nabycie obywatelstwa polskiego

2.1. Przez urodzenie

2.2. Przez nadanie obywatelstwa

2.3. Przez uznanie za obywatela

2.4. Przez repatriację

2.5. Przez przywrócenie obywatelstwa

3. Utrata obywatelstwa polskiego

§ 31. Prawa i wolności jednostki

I. Pojęcia podstawowe

1. Prawa człowieka
2. Prawa obywatelskie
3. Wolności
4. Prawa i wolności konstytucyjne
5. Prawa i wolności osobiste
6. Prawa i wolności polityczne
7. Prawa i wolności ekonomiczne, socjalne i kulturalne
8. Prawa i wolności podstawowe
9. Prawa podmiotowe
10. Publiczne prawa podmiotowe

II. Geneza praw jednostki

III. Koncepcje statusu jednostki

1. Koncepcje prawnonaturalne
2. Koncepcja liberalna
3. Koncepcja statusu jednostki w socjalnym państwie prawnym
4. Koncepcja statusu jednostki w nauce społecznej Kościoła katolickiego

IV. Zakres obowiązywania konstytucyjnych praw i wolności jednostki

1. Zakres podmiotowy
2. Ograniczenia praw i wolności w Konstytucji i w prawie międzynarodowym
 - 2.1. Ograniczenia konstytucyjnych praw i wolności
 - 2.2. Ograniczenia praw i wolności w prawie międzynarodowym
3. Konflikty między prawami i wolnościami
4. Horyzontalne obowiązywanie praw i wolności

V. Ochrona praw i wolności jednostki

1. Zagrożenia i naruszenia praw i wolności jednostki
2. Pojęcie i formy ochrony praw i wolności jednostki
3. Gwarancje praw i wolności jednostki

VI. Konstytucyjne prawa i wolności w Polsce i ich ochrona

1. Konstytucyjna regulacja praw i wolności
2. Ochrona konstytucyjnych praw i wolności

VII. Obowiązki konstytucyjne

1. Pojęcie obowiązków konstytucyjnych
2. Obowiązki prawne jednostki w prawie międzynarodowym
3. Normatywne znaczenie obowiązków konstytucyjnych
4. Zakres obowiązywania konstytucyjnych obowiązków jednostki
 - 4.1. Zakres podmiotowy
 - 4.2. Granice obowiązków konstytucyjnych
 - 4.3. Konflikty między obowiązkami konstytucyjnymi
5. Gwarancje realizacji obowiązków konstytucyjnych
 - 5.1. Gwarancje prawne (instytucjonalne)
 - 5.2. Gwarancje pozaprawne
6. Konstytucyjne obowiązki jednostki
 - 6.1. Obowiązki spoczywające na każdym podlegającym władzy RP
 - 6.2. Obowiązki spoczywające na obywatelach

Rozdział VII. Zasada podziału władz

§ 32. Koncepcja podziału władz i czynniki warunkujące jej realizację

1. Aspekt funkcjonalny (przedmiotowy)
2. Aspekt organizacyjny (podmiotowy)
3. Aspekt personalny

§ 33. Systemy rządów

I. Rodzaje odpowiedzialności

1. Odpowiedzialność polityczna
2. Odpowiedzialność konstytucyjna (prawna)

II. Systemy rządów

1. System prezydencki
2. System parlamentarny
3. System prezydencko-parlamentarny (system półprezydencki, system prezydenccyjny)
4. System komitetowy (system "rządów zgromadzenia")
5. System rządów w Polsce

§ 34. Pojęcie organu państwowego i typologia organów

Rozdział VIII. Organy państwowe w RP i ich kompetencje

§ 35. Władza ustawodawcza

I. Geneza i ewolucja parlamentu

II. Struktura parlamentu

III. Funkcje parlamentu

1. Funkcja ustawodawcza
2. Funkcja kontrolna
3. Funkcja kreacyjna

IV. Modyfikacje funkcji parlamentu w wyniku procesów integracyjnych w Unii Europejskiej

V. Kadencja parlamentu

VI. Liczba parlamentarzystów

VII. Regulamin Sejmu i Regulamin Senatu

VIII. Formy zrzeszania się parlamentarzystów

IX. Organizacja i funkcjonowanie Sejmu

1. Organy Sejmu
 2. Funkcjonowanie Sejmu
 3. Kompetencje Sejmu
- X. Organizacja, funkcjonowanie i kompetencje Senatu
1. Zasady konstytucyjne
 2. Organy Senatu
 3. Funkcjonowanie Senatu
 4. Kompetencje Senatu

XI. Zgromadzenie Narodowe

§ 36. Władza wykonawcza

I. Systemy sprawowania

1. Monokratyczny
2. Dualistyczny
 - 2.1. System gabinetowy
 - 2.1.1. Geneza
 - 2.1.2. Kształt współczesny
 - 2.2. System kanclerski
 - 2.3. System resortowy
 - 2.4. System prezydenccyjny

3. System departamentalny

4. System dyrektorialny

II. Prezydent RP

1. Pozycja Prezydenta w systemie organów państwa

2. Kompetencje Prezydenta

2.1. Tradycyjne funkcje głowy państwa

2.2. Wydawanie aktów prawnych

2.3. Kompetencje Prezydenta związane z funkcjonowaniem parlamentu

2.4. Kompetencje Prezydenta związane z funkcjonowaniem rządu

2.5. Kompetencje Prezydenta związane z funkcjonowaniem sądów

3. Odpowiedzialność Prezydenta

III. Rada Ministrów

1. Skład, zasady organizacji i funkcjonowania

2. Kompetencje Rady Ministrów

3. Pozycja ustrojowa Prezesa Rady Ministrów

4. Ministrowie

5. Odpowiedzialność RM i jej członków

5.1. Odpowiedzialność polityczna

5.2. Odpowiedzialność konstytucyjna

5.3. Odpowiedzialność karna

§ 37. Sądy

I. Pojęcie władzy sądowniczej i pojęcie wymiaru sprawiedliwości

II. System organów wymiaru sprawiedliwości

1. Sąd Najwyższy

2. Sądy powszechne

3. Sądy administracyjne

4. Sądy wojskowe.

5. Współpraca sądów i trybunałów z Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej

III. Trybunały

1. Trybunał Konstytucyjny

2. Trybunał Stanu

IV. Krajowa Rada Sądownictwa

V. Konstytucyjne zasady wymiaru sprawiedliwości

1. Zasada niezawisłości sędziowskiej

2. Zasada niezależności sądów

3. Zasada jednolitości sądów

4. Zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego

5. Zasada udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości

6. Zasada nadzoru judykacyjnego Sądu Najwyższego

§ 38. Prokuratura i Instytut Pamięci Narodowej

I. Prokuratura

II. Instytut Pamięci Narodowej

§ 39. Organy kontroli państwowej i ochrony prawa

I. Pojęcie kontroli

II. Najwyższa Izba Kontroli

III. Rzecznik Praw Obywatelskich

IV. Rzecznik Praw Dziecka

V. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji

VI. Narodowy Bank Polski

1. Prezes NBP.

2. Rada Polityki Pieniężnej
3. Zarząd NBP

Rozdział IX. Samorząd

- § 40. Pojęcie samorządu
- § 41. Pojęcie i istota samorządu terytorialnego
- § 42. Samorząd terytorialny w Polsce
- I. Organy samorządu terytorialnego i ich kompetencje
 1. Gmina
 2. Powiat
 3. Województwo
- II. Zrzeszenia jednostek samorządu terytorialnego
- III. Nadzór nad samorządem terytorialnym.
 1. Nadzór nad działalnością samorządu gminnego
 2. Nadzór nad działalnością samorządu powiatu
 3. Nadzór nad działalnością samorządu województwa
 4. Samorządowe kolegia odwoławcze
- § 43. Samorząd zawodowy